

I. Lézerek működési elve, típusai, orvosi alkalmazásai

Haluszka Dóra, PhD

Laser/lézer

light **a**mplification by **s**timulated **e**mission of **r**adiation

Fényerősítés a sugárzás indukált emissziója által

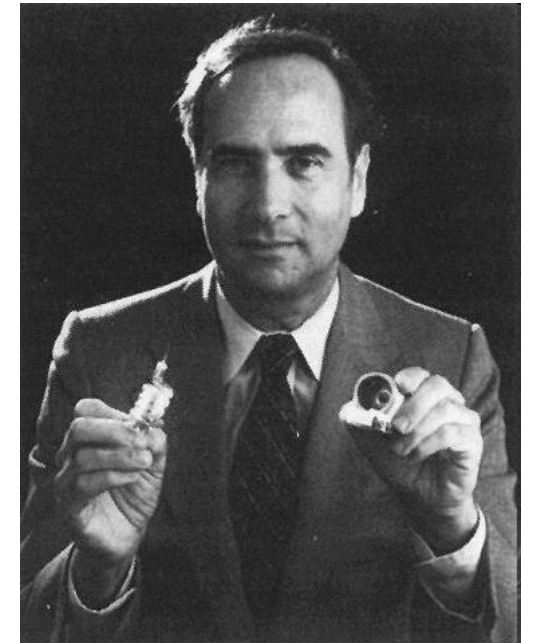

Egy kis történelem...

1917 - Albert Einstein: az indukált emisszió elméleti predikciója

1954 - N.G. Basow, A.M. Prochorow, C. Townes: ammonia maser
(m-mikrohullám)

1960 - Theodore Maiman: az első lézer (rubin lézer)
Lámpával megvilágított szintetikus rubin kristály →
694 nm lézer fény

Theodore Harold Maiman (1927-2007)

Fizikai Nobel-díj 1964

Lézerek és mézerek fejlesztése területén végzett úttörő munkásságukért

Alexander Prokhorov

Charles H. Townes

Nicolay Basov

Fizikai Nobel-díj 1971

A holográfia kidolgozásáért

XI. kerület, Magyar tudósok körútja 2.

Gábor Dénes

Steven Chu

William D. Phillips

Claude Cohen-Tannoudji

Fizikai Nobel-díj 1997
az atomok lézeres hűtésére és befogására
kifejlesztett módszerért

Zhores Ivanovich Alferov

Herbert Kroemer

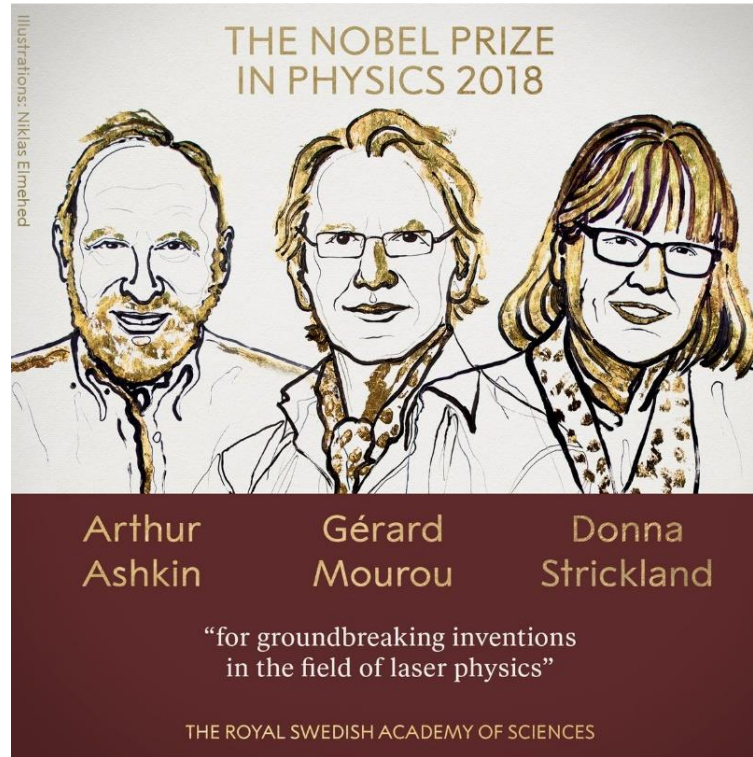
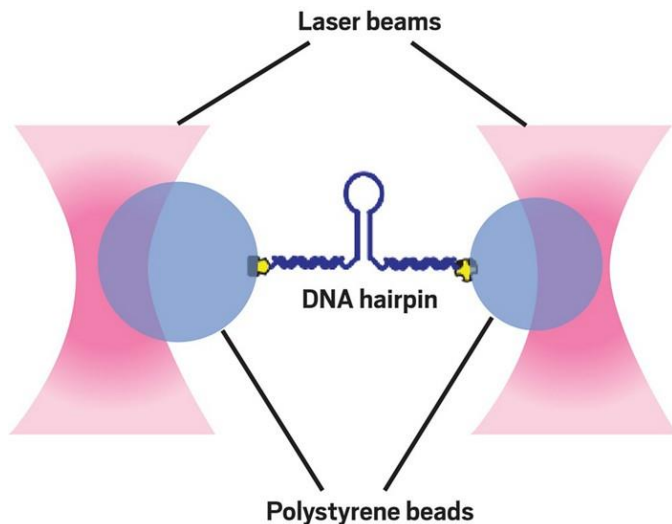
Fizikai Nobel-díj 2000
A félvezető lézervedióákért

Fizikai Nobel-díj 2018

A díjat a mai lézertechnika kifejlesztését megalapozó fizikai alap kutatásokért adományozták

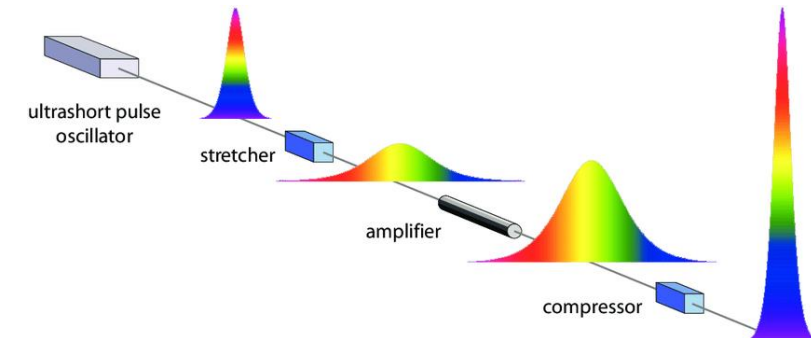
Ashkin,

az optikai csipeszek létrehozásáért, illetve azok biológiai rendszerekben történő alkalmazásáért kapta meg az elismerést. Az **optikai csipesz** különlegessége, hogy lézerujjaival képes megragadni az apró részecskéket, például az atomokat.

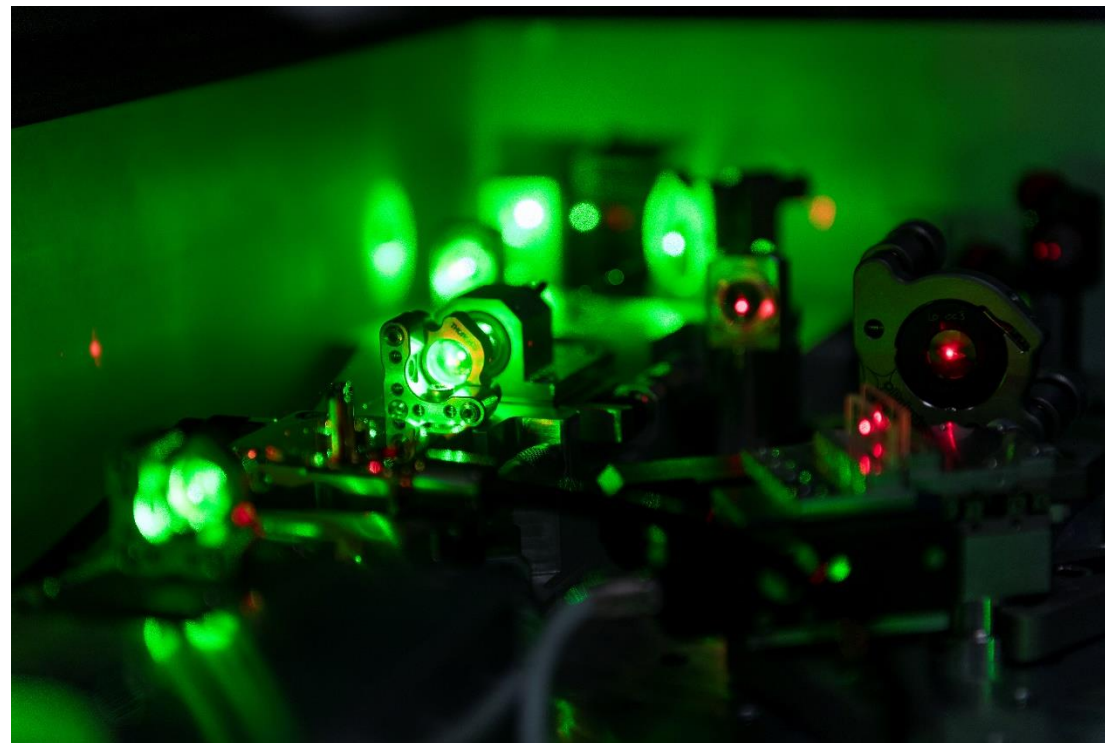
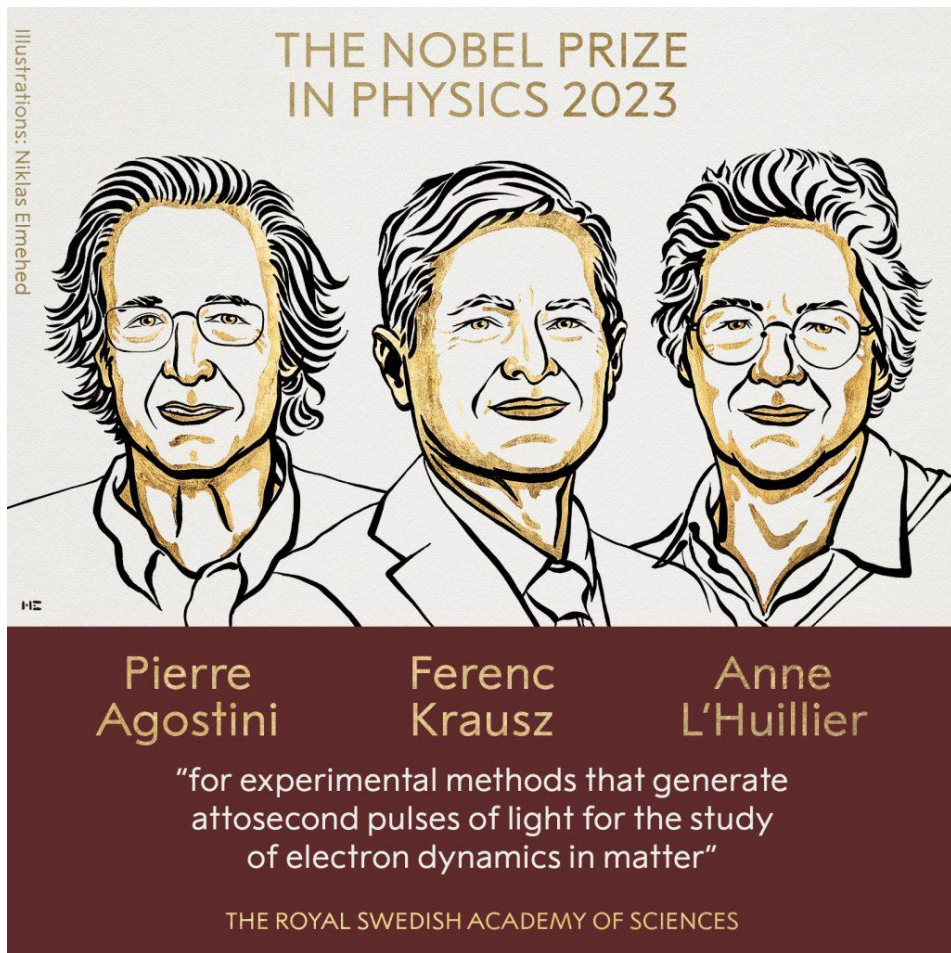
Mourou és Strickland

ezzel szemben a nagy intenzitású, ultra-rövid optikai impulzusok előállításáért ítélték oda a díjat. Az efféle lézereket nemcsak az iparban, de a gyógyászatban is fel tudják használni, segítségükkel ugyanis precízen lehet bevágásokat ejteni és lyukakat fúrni a különböző anyagokon.

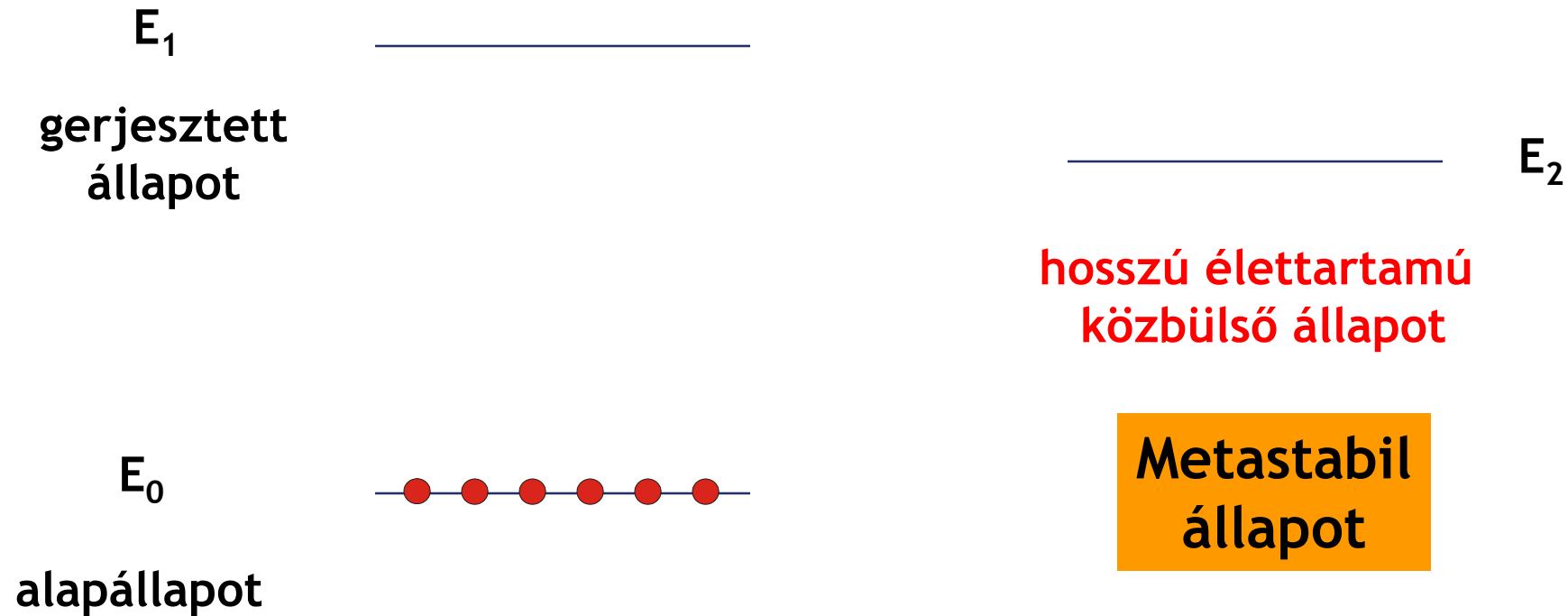
Fizikai Nobel-díj 2023

elektronok atomon belüli mozgásának vizsgálatát szolgáló attoszekundumos fényimpulzusokat előállító kísérleti módszereikért

A lézerefény előállításának feltételei és lépései

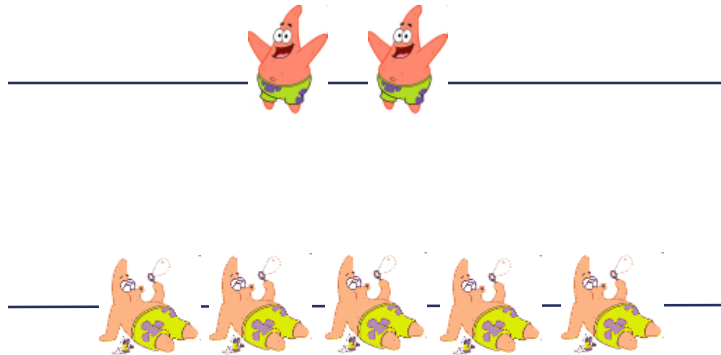
Speciális elektron energia állapotok I. három energianívós rendszer

Lézeranyag: szennyezett kristály, két vagy több gáz keveréke, több energianívós festékmolekulák oldata

Elektronállapotok betöltöttsége

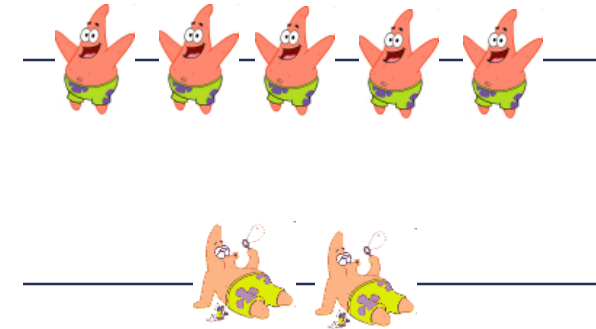
II: Populáció inverzió

Termikus egyensúly

Boltzmann eloszlás szerint:

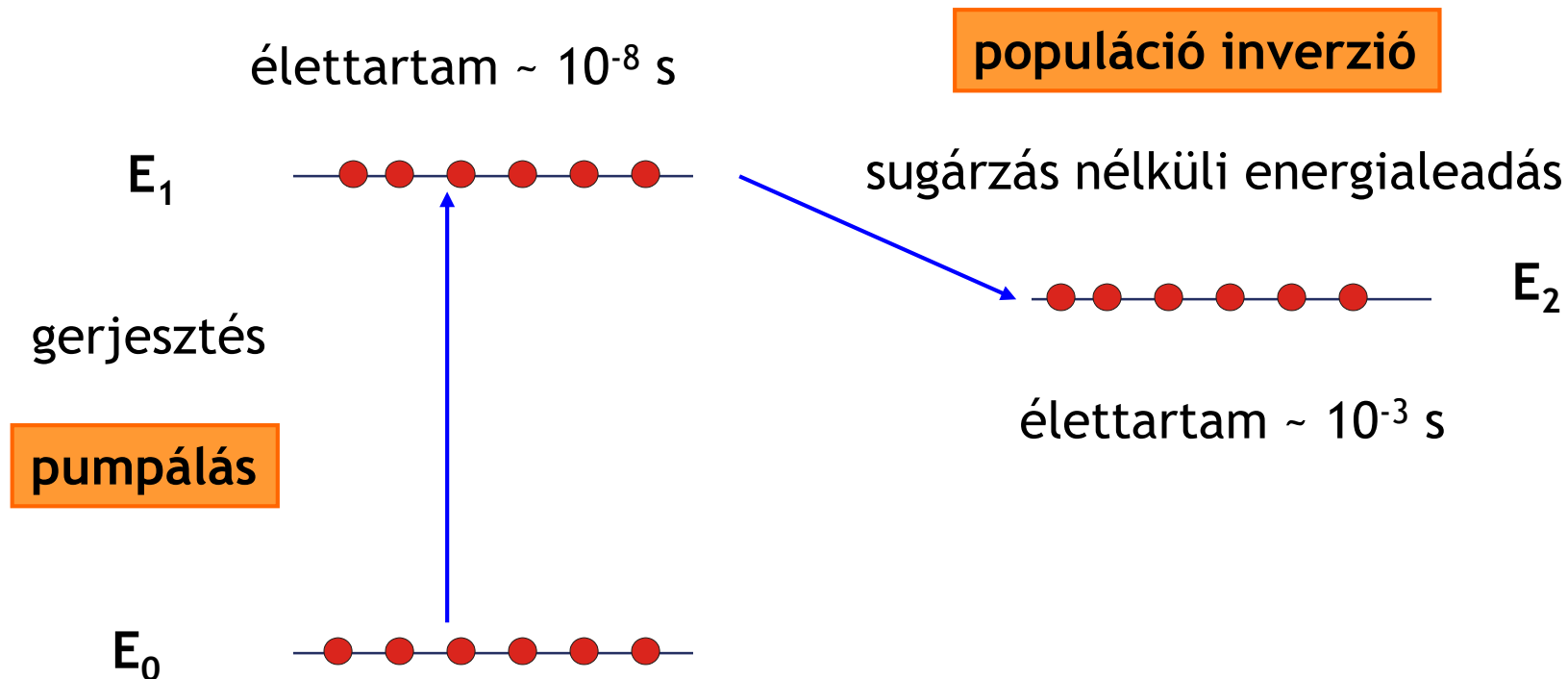
$$n = n_0 e^{-\frac{\Delta\varepsilon}{kT}}$$

Populáció inverzió

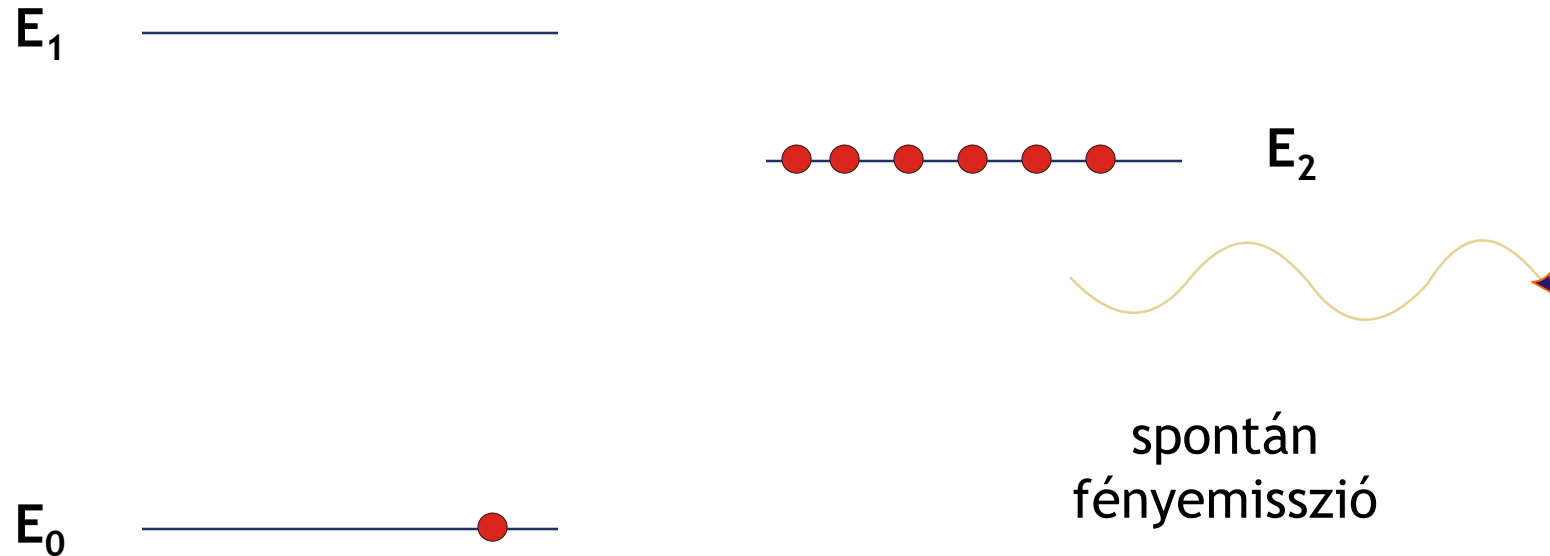
“fordított” betöltöttség

Gerjesztés III: Optikai pumpálás

Optikai pumpálás = külső forrásból történő energia bevitel (elektromos, optikai, kémiai energia)

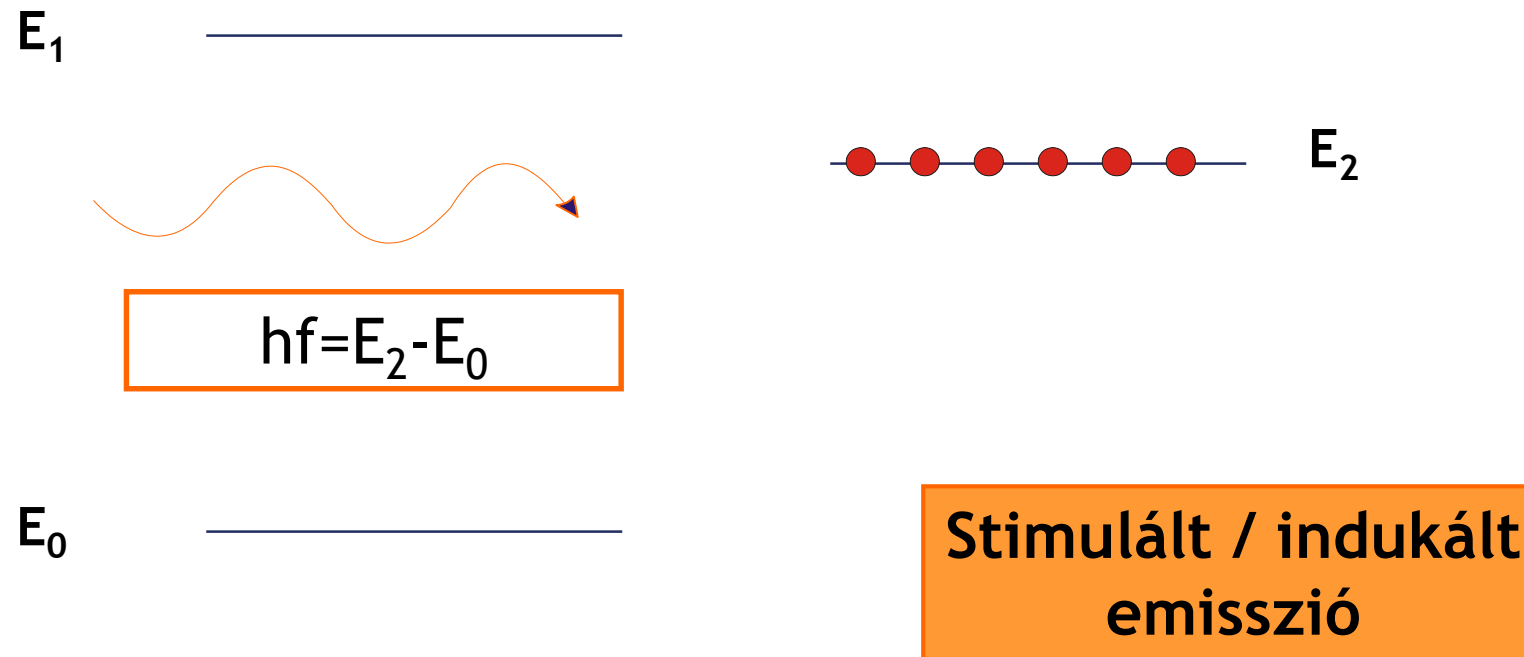
Spontán emisszió

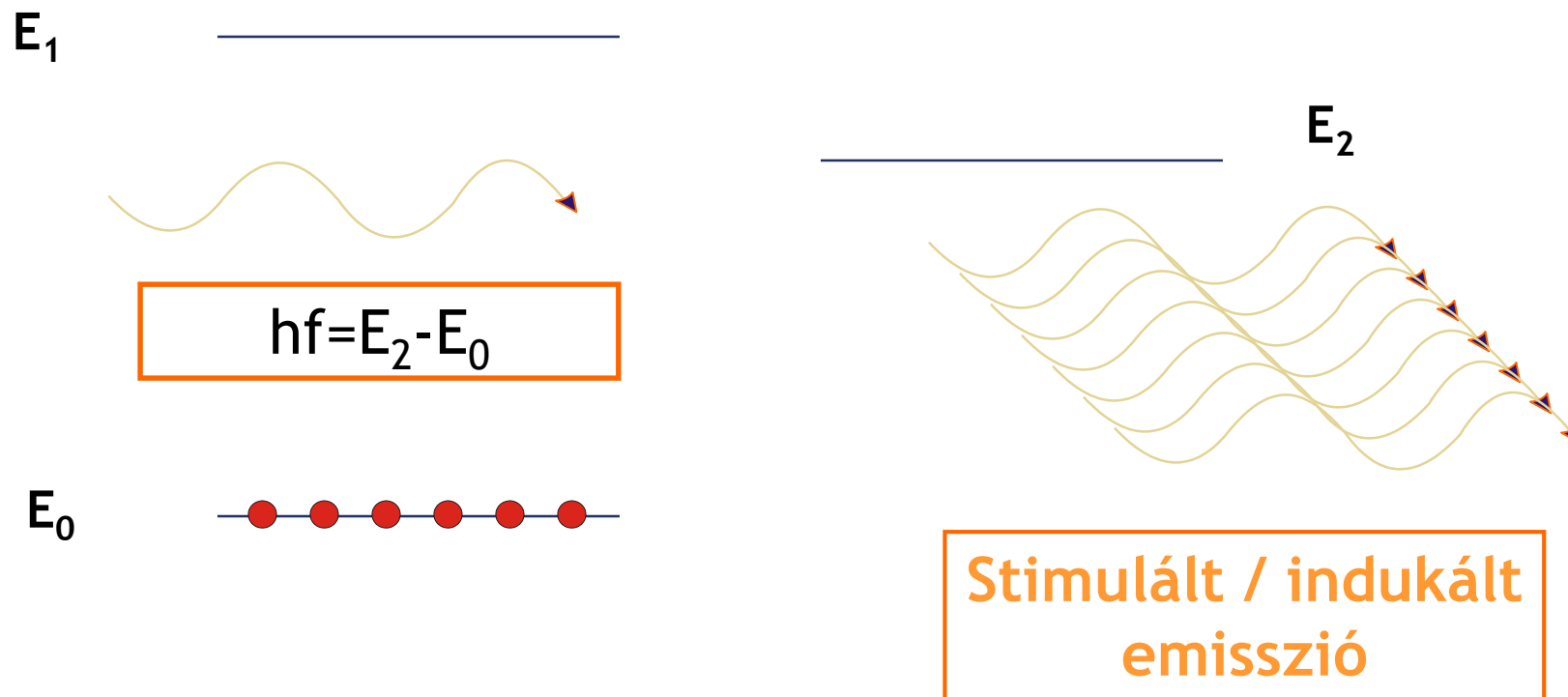
spontán
fényemisszió

kis valószínűséggel

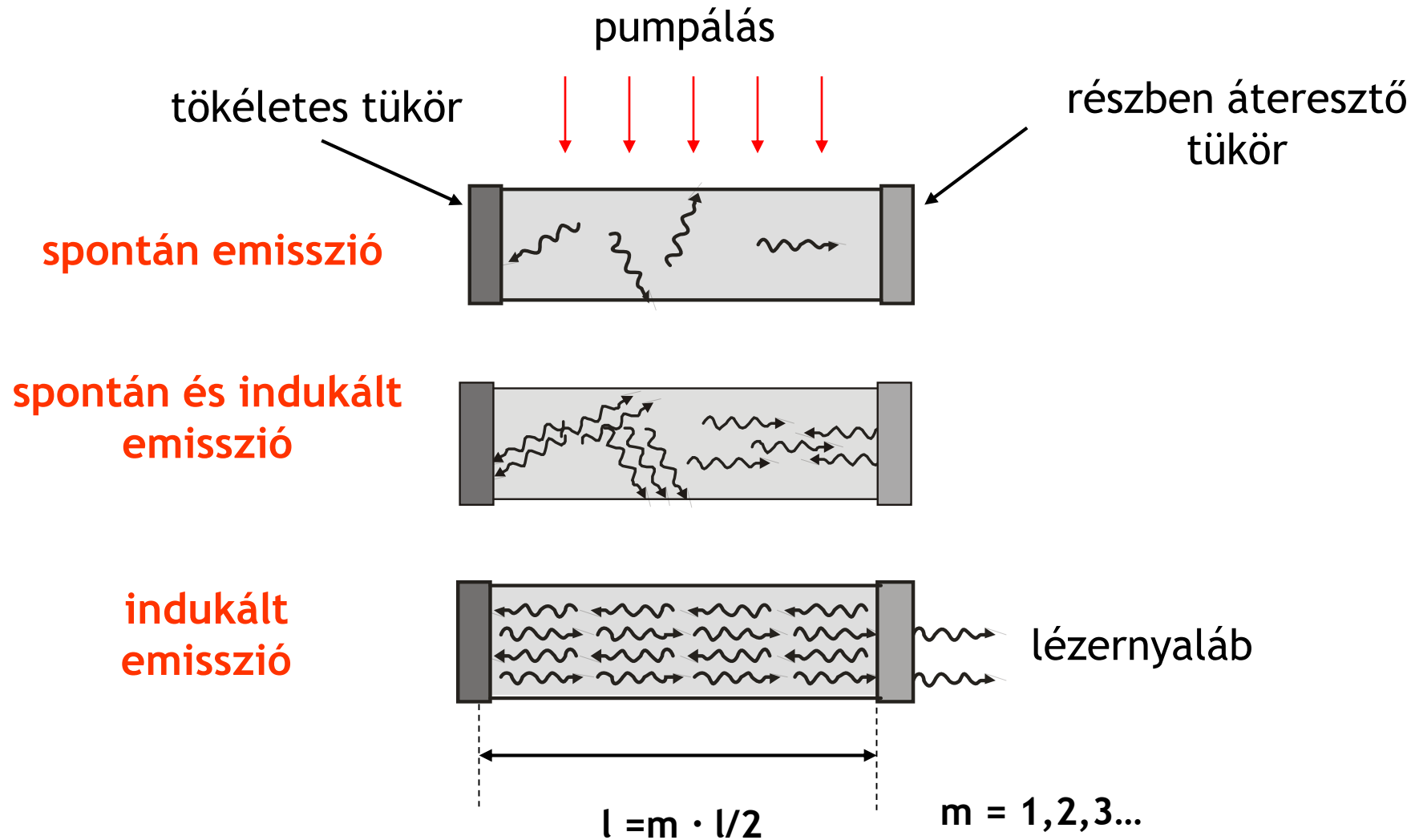
A metastabil nívón lévő elektronok relaxációjának stimulálása

A metastabil nívón lévő elektronok relaxációjának stimulálása

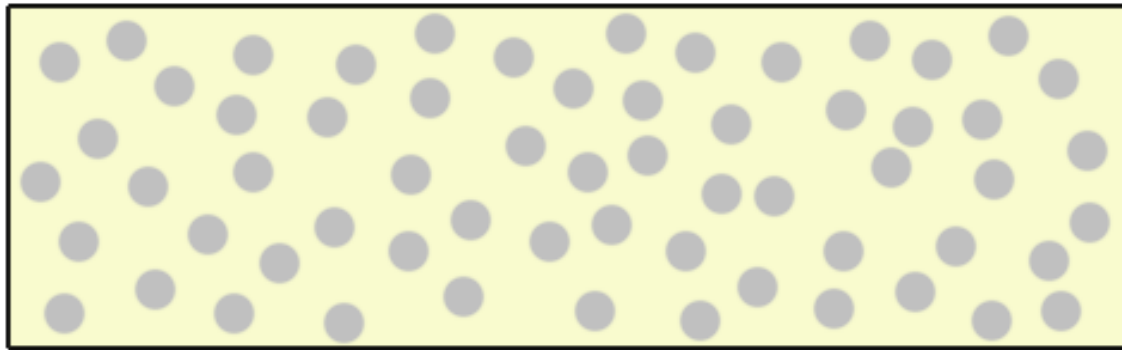
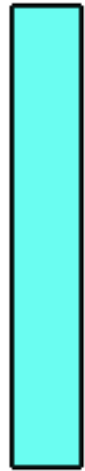

Lézercső - optikai rezonátor

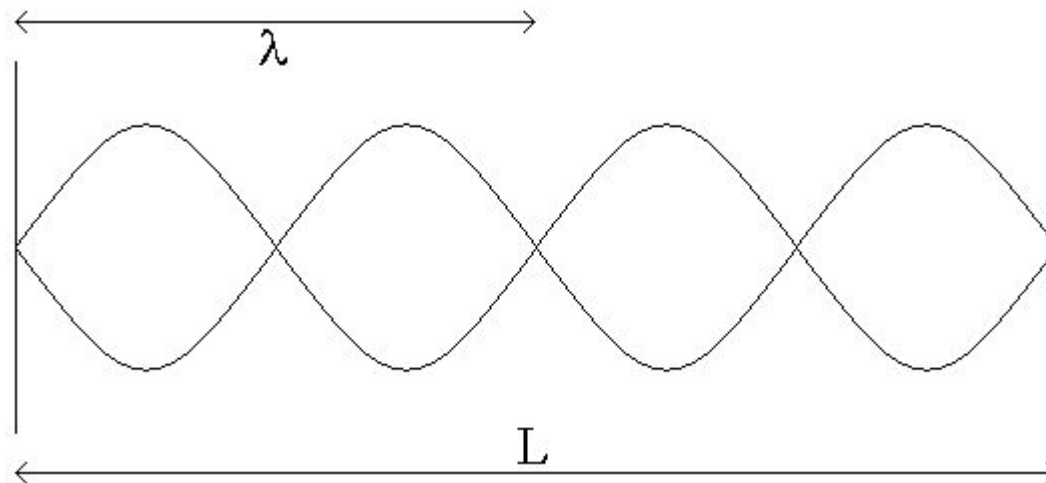
záró tükör

nyitó tükör

- alapállapot
- első energiaszint
- második energiaszint
- spontán emisszió
- indukált emisszió

Alapállapotú lézerközeg

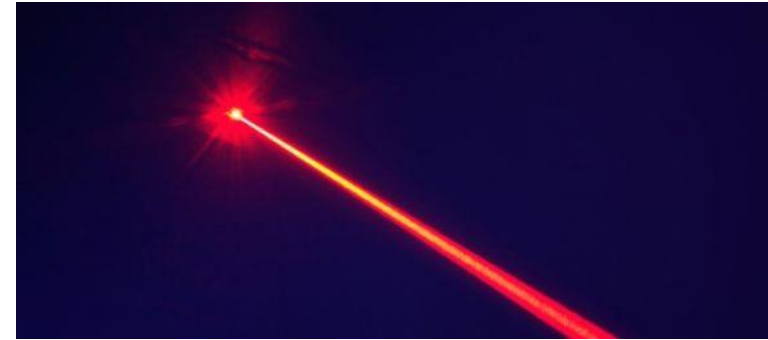

Állóhullám: két egyenlő frekvenciájú és amplitúdójú, de ellenkező terjedési irányú hullám szuperpozíciója

Lézerfény általános tulajdonságai

Az indukáló és az indukált emisszió révén keletkezett fotonoknak azonos:

- energiája
- fázisa
- rezgési síkja
- terjedési iránya

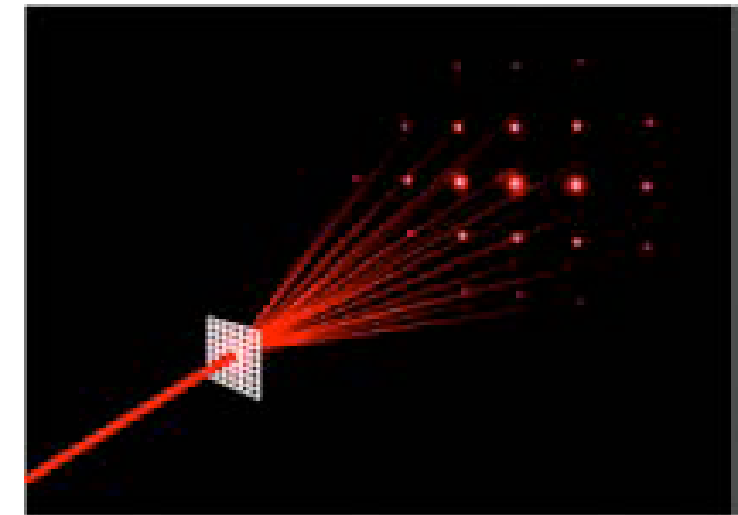
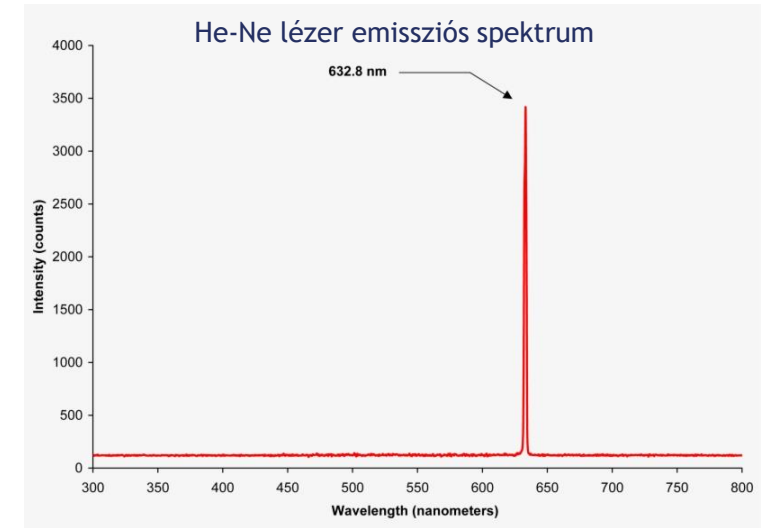
Ezért az indukált emisszióval keletkezett fény:

- Monokromatikus
- koherens
- poláros
- jól fókuszálható

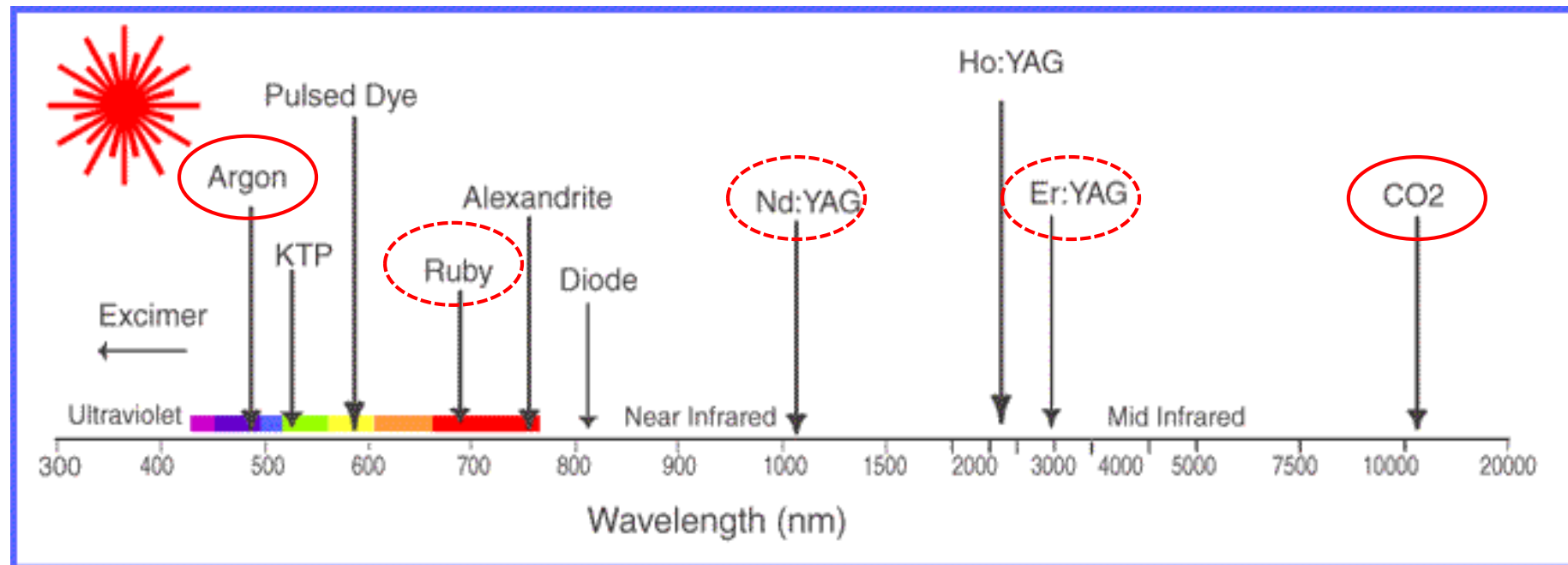
Az indukált emisszióval keletkezett fény

1. monokromatikus - keskeny spektrális sáv szélesség
2. koherens - interferenciaképesség
időbeli koherencia: (különböző időpontokban emittált fotonok fázisazonossága)
térbeli koherencia: (nyalábkeresztmetszet menti fázisazonosság)
3. Kis divergenciájú: kevésbé széttartó (közel párhuzamos)
4. Poláros
5. Rendkívül rövid impulzus idő: fs, ps, as
6. Nagy teljesítmény (kW-GW): nagy térbeli teljesítménysűrűség, pl.:
Nd-YAG lézer impulzus energia 2 J, 20 ns, 10 Hz -> kisugárzott átlagteljesítmény: $2 \text{ J} / 0,1 \text{ s} = 20 \text{ W}$, egy impulzus ideje alatti teljesítmény: $2 \text{ J} / 20 \text{ ns} = 10^8 \text{ W}$
7. Impulzus és folyamatos üzemmód

Lézerek típusai - *anyaguk szerint*

1. Szilárdtest lézerek: fémionnal szennyezett kristályok (Rubin, Nd-YAG ittrium-aluminium-gránát, Ti-zafír)
2. Gázlézerek: He-Ne, CO₂, Ar, Kr
3. Festéklézerek: szerves festékek híg oldata (rodamin, kumarin)
4. Félvezető (dióda) lézerek: p és n-típusú félvezetők kombinációja

Lézerek orvosi alkalmazási lehetőségei - egy kis elmélet...

A fény elnyelődése

Sugárzás

szövet autofluoreszcenciája
külső kromofórok fluoreszcenciája

Sugárzásmentes
relaxáció

Fotokémiai
reakciók

Fotoabláció

Nagy teljesítményű impulzuszóler nyalábjának céltárgyra való fókusználása során a felületre merőlegesen **plazmaállapotú anyagfelhő** lép ki az anyagból, és jól definiált **éles peremű gödröt** hagy maga után

Zúzás (fotodiszrupció)

A nagyintenzitású lézeres besugárzás által keltett gyors folyamatok (**abláció, vaporizáció, hőtágulás**) a besugárzott térfogatban, valamint annak közvetlen környezetében mechanikai hatásokat (pl. lökéshullám) kelthetnek. Ezen mechanikai hatások a szövetek fragmentálódásához vezethetnek. A fotodiszrupció főleg lágyszövet esetén alkalmazott elnevezés, de gyakran ide értik a testfolyadék és szilárd anyagokban (pl. vesekő) bekövetkező lézerindukált mechanikai roncsolást is.

Termikus hatások

Koaguláció
Vaporizáció
Karbonizáció

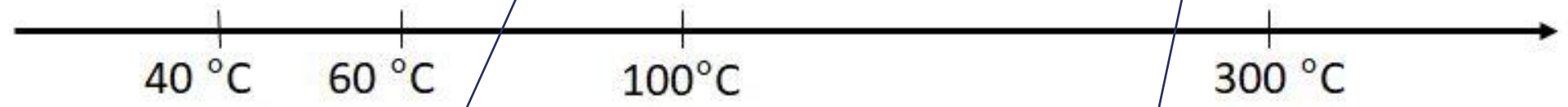
Termikus hatások

**lézertermia,
biostimuláció**

koaguláció

karbonizáció

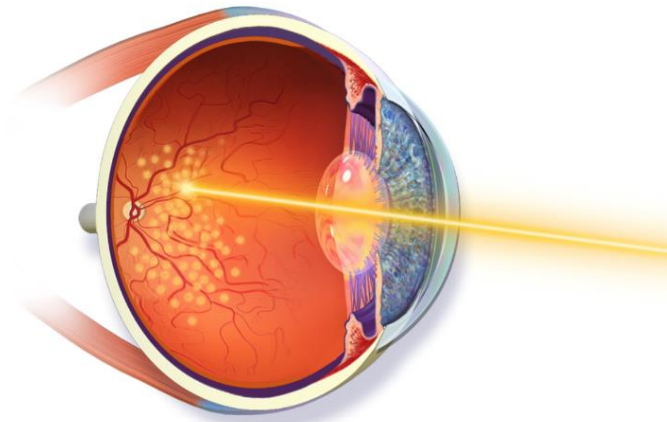
vaporizáció

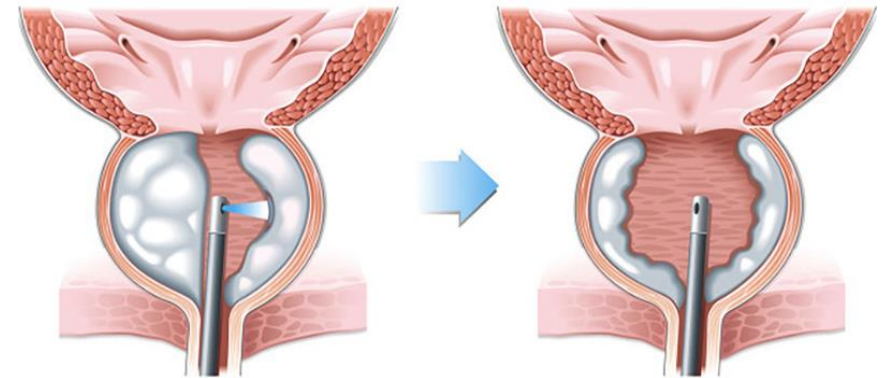
Ortopédiai alkalmazás

Szájüregi herpesz

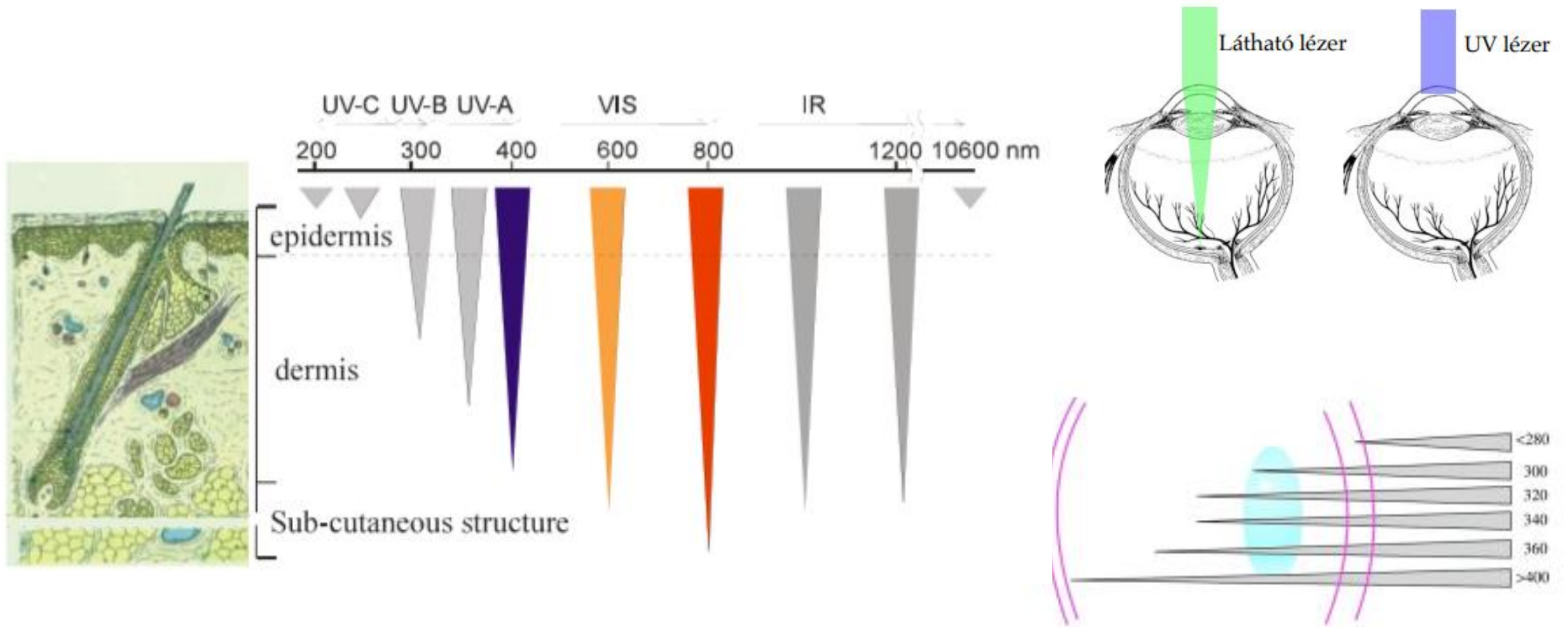

Retina kezelése

Prosztata megnagyobbodás
lézeres kezelése

A fény penetrációs képessége a különböző szövetekben hullámhossz függő

Lézerek orvosi alkalmazási lehetőségei - FOGÁSZAT

Softlézer terápia (SLT)

- Biostimuláció
- Alacsony teljesítmény: 100-150 mW
- Két hullámhossz tartomány: 650-660 nm - 3 cm hatásmélység, 780-980 nm - 8-10 cm mélység
- Gyorsabb sebgyógyulás
- Antimikrobiális hatás
- csontpótlás, az implantátumok beültetését követő folyamatok
- állkapocs-ízületi kórképek

Elnyelő molekula: mitokondrium, citokróm c oxidáz (absz. max: vörös/infravörös tartomány)

Caries lézeres eltávolítása

- Vaporizáció és mechanikai hullám
- ErYAG
- 2940 nm
- hatása felszínes, a lézersugár nem halad keresztül a besugárzott zománc és dentinszöveten
- apatitkristályok kitörése a környező víz elpárolgásával, de elszenesedés nélkül játszódik le
- nincs szöveti felmelegedés

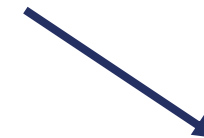

Lézeres fogfehérítés

- Argon lézer
- 488 nm

Fogfehérítő toll reklám...

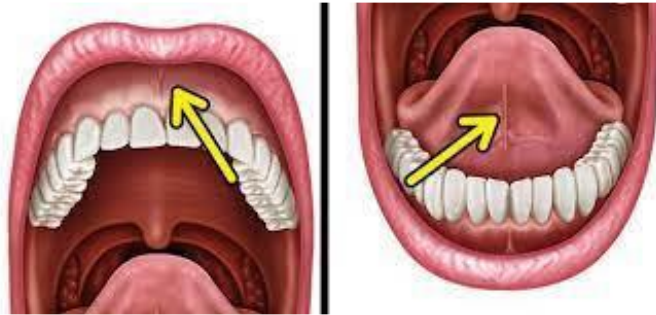
<https://www.youtube.com/watch?v=NW6XI5JvGsE>

Szájsebészeti alkalmazások

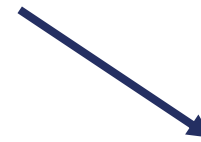
Nd: YAP* lézer

1340 nm

vágás, abláció, minimális vérzéssel

Frenulectomia (ajakfék, nyelvfék)

gingivectomia

fogíny megnövekedett vagy túlnőtt állapotban van

*YAlO₃:Nd Neodymium doped yttrium aluminium perovskite

Lézerek orvosi alkalmazási lehetőségei - BŐRGYÓGYÁSZAT

Diagnózis	Kromofóra	Elhelyezkedés	Kezelés célja	Készülék
Telangiectasia	Hemoglobin	Dermis felső része	Az ér elzárása	IPL, BBL, MaxG, 585 & 595nm PDL, 532nm KTP, 1064nm Nd:YAG
Seprűvéna	Hemoglobin	Dermis, Subcutis	Az ér elzárása	1064nm Nd:YAG, 585nm/1064nm MultiPlex
Solaris lentigo	Melanin	Epidermis	A pigment roncsolása	IPL, BBL, MaxG, 532nm KTP, rövid pulzusú 755nm Alexandrit lézer
Melasma	Melanin	Dermis	A pigment roncsolása	Q-kapcsolt lézerek (Nd:YAG, rubin, Alexandrit) Picosecondumos lézerek (Alexandrit, Nd:YAG)
Bőrszerkezet gyengülése	Víz	Dermis	Kollagénindukció	Hosszú pulzusú 1064nm és 1320nm Nd:YAG, Hosszú pulzusú 2940nm Er:YAG, Pulzáló IR (infravörös fény) Frakcionált non-ablatív és ablatív lézerek
Tág pórusok Ráncok Hegek	Víz	Epidermis & Dermis	Teljes felszín vaporizációja	Rövid pulzusú és hangolható 2940nm Er:YAG
			Sejtek oszlopszerű roncsolása	Frakcionált non-ablatív lézerek (1470nm dióda, 1540nm Er:Glass) Frakcionált ablatív lézerek (2940nm Er:YAG, 10.600nm CO ₂) Frakcionált mixed vagy hybrid lézerek (1470nm GaAlAs dióda + 2940nm Er:YAG; 1540nm GaAs dióda + 10.600nm CO ₂)

Dr. Varjú Gábor, Lézerek az esztétikai bőrgyógyászatban: a rejuvenáció módszerei, BŐRGYÓGYÁSZATI ÉS VENEROLÓGIAI SZEMLE • 2020 • 96. ÉVF.4. 163-181.

Er:YAG lézer

2940 nm

vagy

CO₂ lézer

10600 nm

„*resurfacing*” - ablációs technika, az epidermisz megújítására

Ráncok, sérülések, aknék stb. kezelésére

Felszíni erek fotokoagulációon alapuló korrekciója

Változó impulzusú KTP
(potassium titanyl phosphate) lézer

532 nm

Célkromofór az oxihemoglobin 418, 542 és 577 nm-es abszorpciós csúccsal
DE! vérerek mélysége, vastagsága, bőr fototípusa, kerülendő: melnocyták, szórtüszők

Vénák fotokoaguláción alapuló korrekciója

Nd:YAG lézer
1064 nm

Célkromofór az oxihemoglobin 418, 542 és 577 nm-es abszorpciós csúccsal
DE! vérekek mélysége, vastagsága, bőr fototípusa, kerülendő: melnocyták, szőrtüszők

Esztétikai alkalmazások

DOES YOUR CAT NEED LASER HAIR REMOVAL?

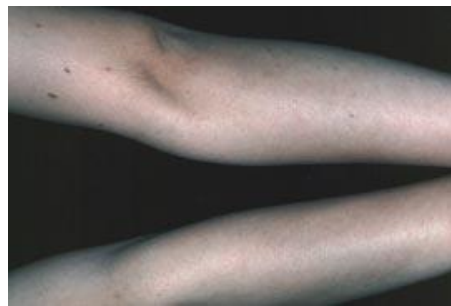

előtte

utána

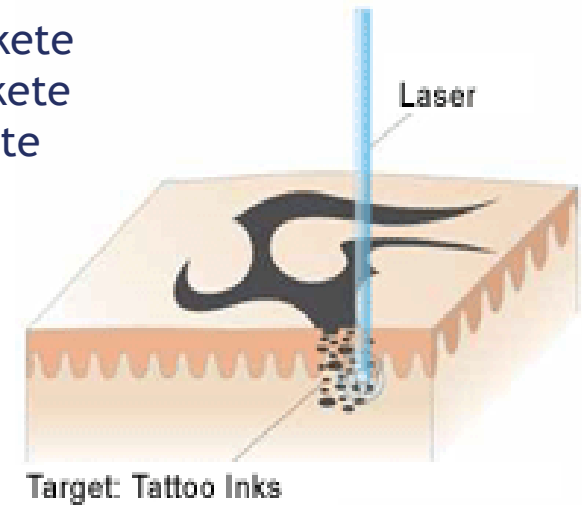
Rubin: 694 nm - zöld, kék, fekete
Alexandrite: 755 nm - kék, fekete
NdYAG: 1064 nm - kék, fekete

melanin abszorpciós spektruma 400-1100 nm

A fotopiláció során a kibocsátott energia szelektíven a szőrtüszőkben nyelődik el, azon belül is főként az osztódó sejteket tartalmazó területen.

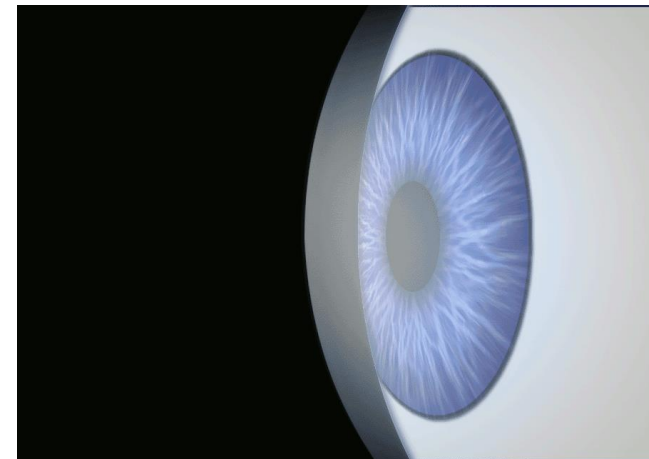
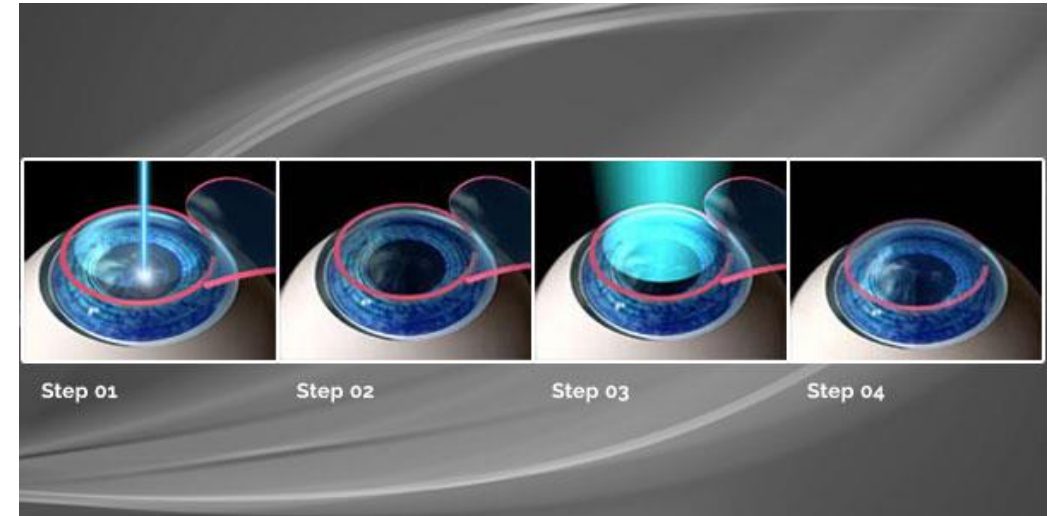
Fototermikus hatások, fotomechanikai sérülés, fotokémiai reakciók.

Lézerek orvosi alkalmazási lehetőségei - SZEMÉSZET

FEMTO-LASIK - Femtosecond-assisted Laser In Situ Keratomileusis

- Lézeres látáskorrekció: szaruhártya görbületének lézeres módosítása
- Cornea felületéről egy lemez felhajtása (fs lézerrel)
- Stroma anyagából eltávolítás (néhány 10 mikrométer vastagságban). Excimer lézer (193 nm)
- Előnyei: fájdalommentes, gyorsabb gyógyulás, biztonságos

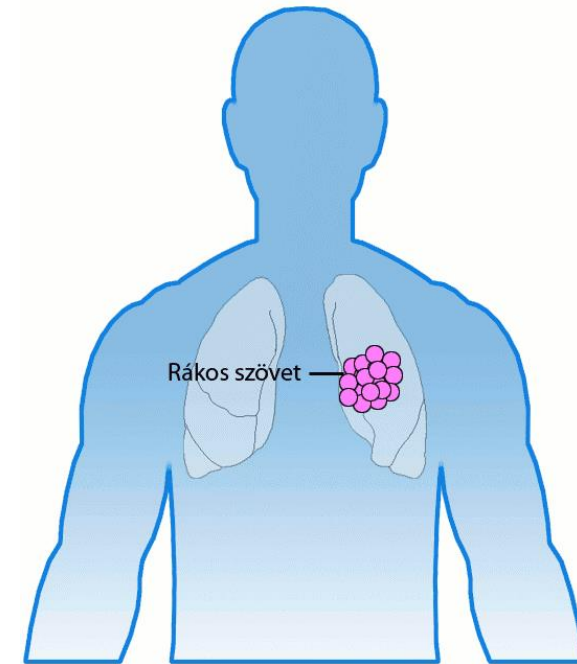

Lézerek orvosi alkalmazási lehetőségei - ONKOLÓGIA

PDT - Fotodinámiás terápia

1. A beteg szervezetébe a tumor elhelyezkedésétől függően **intravénásan**, vagy **krém segítségével** fényérzékenyítő anyagot juttatnak be (hematoporfirin származékok), mely szelektíven dúsul a tumorszövetben
2. A célterület megvilágítása a megfelelő hullámhosszal
3. fényérzékenyítő anyag molekuláiban beinduló reakció nascens oxigén ($1/2 O_2$) vagy hidroxid-ion ($-OH$) keletkezéséhez vezet, amely az adalékanyagot tartalmazó (daganatos) sejtekben szöveti bomlást eredményez.

bőr hámeredetű tumorai, ill. üreges szervek tumorai -
nyelőcső, bronchus, húgyhólyag

Lézer típusok:
Ar, NdYAG, TiS
310-1285 nm-hangolható

Ellenőrző kérdések a felkészüléshez

- Lézerfény előállításának feltételei
  - Speciális energia állapot (3 energia szint)
  - Populáció inverzió (pumpálás)
  - Indukált emisszió
- Optikai rezonátor
- Lézer fény tulajdonságai (koherens, polarizált, monokromatikus, nagy energia, jól fókuszált)
- Lézerek típusai (anyag, energia, teljesítmény)
- Alkalmazási lehetőségek
- Orvosi alkalmazás elméleti háttere
  - Lézerfény elnyelése szövetekben
  - Hőhatás
  - Behatolási mélység biológiai szövetekben